

Kroniek Sint Agatha

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven | Klooster Sint Agatha

Ten Geleide

In juni kon het Erfgoedcentrum zijn deuren weer openen voor bezoekers van de tentoonstelling Kloosters op een Keerpunt; Nederlands kloosterleven in tijden van verandering. In de afgelopen maanden kwamen die veranderingen nog dichterbij. Het coronavirus heeft veel religieuze gemeenschappen getroffen; wij herdenken in deze Kroniek pater Cor Rademaker, een van de oprichters van het Erfgoedcentrum. De zorg voor het erfgoed wordt geleidelijk aan overgedragen aan een volgende generatie. We stellen u voor aan drie nieuwe collega's die vertellen over hun kennismaking met kloosterleven en kloosterlijk erfgoed. Omdat er in maart geen Kroniek verscheen, wordt deze aflevering uitgegeven als dubbelnummer.

Cor Rademaker ssc

IN MEMORIAM

Op 9 april bereikte ons het verdrietige bericht dat Cor Rademaker ssc die dag was overleden in het ziekenhuis van Breda. Zijn gemeenschap van de Paters van de HH. Harten in Teteringen werd door het coronavirus zeer zwaar getroffen. Het Erfgoedcentrum verliest met Cor Rademaker een van zijn oprichters. Hij was van meet af aan bij de totstandkoming betrokken en tot 2013 bestuursvoorzitter.

We leerden Cor in 1998 kennen als lid van de Commissie Toekomst Kloosterarchieven, bijeengeroepen door het Dienstencentrum Kloosterarchieven (KAN). Het KAN was in 1989 opgericht om kloosterarchivarissen ter plekke bij hun werkzaamheden te assisteren, in nauwe samenwerking met het Katholiek Documentatiecentrum (KDC) in Nijmegen. Inmiddels was duidelijk geworden dat de meeste kloosters op termijn hun deuren zouden sluiten. Waar

**Kerkhistoricus
Vossius- en Erasmuskenner
Musicus
Archivaris
Publicist
Bekwaam bestuurder
Causeur van de bovenste plank**

Fragment uit gedachtenisprentje

konden dan de archieven worden ondergebracht? De Commissie had geen gemakkelijke opdracht, temeer daar een uitbreiding van het KDC op dat moment geen optie was. De Commissie publiceerde meerdere rapporten, die werden voorgelegd aan de religieuze instituten betrokken bij het KAN. Dit resulteerde eind 2001 in het besluit tot de oprichting van het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven in Sint Agatha, waarvan Cor Rademaker de eerste voorzitter werd. Hij drukte een belangrijke stempel op de totstandkoming en de opbouw ervan. Zijn ervaring als historicus, archivaris, religieus en bestuurder zijn voor het centrum in de eerste tien jaren van zijn bestaan onmisbaar geweest. Cor Rademaker was “gezegend met grote intellectuele en bestuurlijke kwaliteiten”, zoals een medebestuurder schreef in een reactie op zijn overlijden. Het realiseren van een project als het Erfgoedcentrum gaat niet

altijd over rozen. Met Cor hadden we een hartelijke en betrokken voorzitter, met draagkracht, uithoudingsvermogen en de ervaring dat het soms niet mogelijk is om zowel de geit als de kool te sparen. Als alle mogelijkheden waren onderzocht, vond hij het tijd voor een besluit en “een einde aan het geteut”.

In het coronatijdperk is Nederland aan het opruimen geslagen en het Erfgoedcentrum is daarbij niet achtergebleven. Bij het opbergen van archiefmateriaal kwam ik in bijna iedere stapel schrijfsels van Cor Rademaker tegen: over de selectie en betekenis van het kloosterlijk erfgoed en over het Erfgoedcentrum, maar ook Kerst- en andere toespraken, presentaties in diverse bijeenkomsten, en brieven aan betrokken personen en instellingen. Cor was een snelle schrijver, ontvankelijk voor reacties, die hij vervolgens in hetzelfde tempo in zijn stukken wist te verwerken. Bijzondere vondsten in de stapels papier waren een eerste versie voor zijn memoires en ‘deel 1’ van een geschrift over humor in kloostergemeenschappen. Humor is voor velen niet de eerste associatie als het gaat over religie in het algemeen of kloosterleven in het bijzonder. De meeste publicaties op deze terreinen vallen in de categorie ‘stichtelijke lectuur’. In het dagelijkse leven werd in kloosters echter ook de draak gestoken met gewoontes en verplichtingen. Cor Rademaker was een no-nonsense kloosterling, wars van alles wat hij typeerde als “vroom gezoom”. Hij zag de humor van veel goede bedoelingen en onverwachte gevolgen al gauw in, en kon daarover smakelijk vertellen. Bestuursvergaderingen begonnen stevast met vertellingen, en als het toch echt tijd werd om te beginnen zei hij: “Nog één verhaaltje...”

Cor is tot het einde toe bezig gebleven met zijn wetenschappelijke werk en met de zorg voor het congregatie-archief. Het leeuwendeel van dat archief is inmiddels in het Erfgoedcentrum ondergebracht. Onze voormalige collega Caspar van den Berg zal ervoor zorgen dat resterende stukken worden geïnventariseerd en toegevoegd. Cor Rademaker had een enorm respect voor het missionaire werk dat zijn confraters verrichtten; dat was voor hem de hoofdmoot van het archief. Dat archieven ook veel geraadpleegd worden voor stamboomonderzoek, nam hij op de koop toe. Zelf bezocht hij de missielanden in zijn functie als provinciaal overste, hetgeen leidde tot een verzameling voorwerpen die hij aanduidde met “luchthavenkunst”. Ook die verzameling is bij het Erfgoedcentrum terechtgekomen, al hebben we daarvoor de selectiecriteria een beetje moeten uitbreiden.

Velen hebben met Cor Rademaker prettig samengewerkt en ik ben er daar één van geweest. Ik heb me met zijn levenshouding en religieuze beleving verwant gevoeld en ga hem missen. Het Erfgoedcentrum wil er graag aan bijdragen dat zijn memoires alsnog worden uitgegeven. > Marga Arendsen

STILTE EN HUMOR

Eind januari verbleef ik voor het eerst twee nachten in een klooster. Samen met mijn moeder en acht anderen was ik te gast bij de Zusters Clarissen in Megen. We mochten meedoen met een groot gedeelte van de dagorde: vijf vieringen in de kapel en drie maaltijden in de refter. De eerste viering begint vaak om 6.30,

In gesprek met zuster Margriet van der Vliet, de huidige bestuursvoorzitter

dus uitslapen zat er niet in. Gelukkig was ik daarop voorbereid.

Vanaf maart 2018 werk ik als historica bij het Erfgoedcentrum, sinds januari 'echt' als archivaris. Ik hoopte in Megen meer over het kloosterleven te leren. Daarnaast was ik ook gewoon nieuwsgierig. Hoe zou het kloosterleven er 'in de praktijk' uitzien? Vast niet zoals in sommige films, series en reisgidsen. Maar zouden de zusters niet een beetje wereldvreemd zijn? En wat zou de stilte met mij doen? Hoewel ik mij open wilde opstellen, verwachtte ik ergens toch dat de sfeer vooral serieus en zwaarmoedig zou zijn. Om me niet te vervelen, vertrok ik gewapend met boeken, de zaterdagkrant en een aantal podcasts.

Na een paar uur moest ik al concluderen dat mijn zorgen voorbarig waren geweest. Op de gangen, voorafgaand aan en tijdens de vieringen, en tijdens het eten was het inderdaad stil. Alleen het noodzakelijke, zoals "wil je nog kruidenthee?", werd zachtjes gezegd. Deze stilte was echter alles behalve zwaarmoedig of ongemakkelijk. Ik voelde me er eigenlijk steeds prettiger onder. De gastenzuster die ons ontving, omschreef de stilte als "het in stand houden van het mysterie". Dat vond ik mooi. Wat me het meest verraste, waren de mooie gesprekken die ik had en vooral hoe vaak ik heb gelachen. Niet alleen met de andere gasten, maar ook met verschillende zusters. Ik vermoed dat er door het relatief veel stil zijn een soort aandachtigheid ontstaat die leidt tot goede gesprekken en het opmerken van kleine komische situaties.

Zo had de gastenzuster bij onze aankomst gelijk door dat ik ouderwetse *café noir* koekjes erg lekker vind. Ze bood me grinnikend een tweede aan. Toen mijn moeder vertelde dat ze erg van zingen houdt, grapte ze dat er tijdens de vieringen altijd behoefte is aan goede zangers. Met de andere gasten, die natuurlijk net zo aandachtig aan het observeren waren als wij, bespraken we mooie en grappige dingen die ons opvielen, zoals oude zusters die geholpen werden, zusters die elkaar corrigeerden, of dat één van de gasten wachtend voor de warme maaltijd chagrijnig verklaarde écht niet van vegetarische erwtensoep te houden. Onder het eten moest ik om mijn eigen onhandigheid met de appelstrooplepel grinniken, waarop een zuster gelukkig zei "laat maar gewoon rechtop in de pot zitten".

Tijdens een Bijbelgesprek met twee zusters zagen we als gasten hoe de Clarissen zich in de oude verhalen uit de Bijbel verdiepen en hoe het vertrouwen in de

Susan Scherpenisse

Heilige Geest hen sterkt. De vieringen - bestaande uit liederen, voorgelezen teksten en (harp)muziek - gaven een prettige structuur. Het typische en vrij monotone ritme van veel psalmen, waarbij één of twee zusters voorzingen in afwisseling met de anderen, werkte rustgevend. De eucharistieviering op vrijdag en de vigiliëviering van zaterdagavond, waarin alle aanwezigen een kaarsje mochten aansteken om voorin de kapel te plaatsen en iedereen op de achtergrond een lied herhaalde, maakten de meeste indruk op me. Ik realiseer me dat dit verblijf maar een klein inkijkje in het leven van één specifieke orde was. Toch heb ik meer geleerd over kloosterleven en er meer bewondering voor gekregen.

Van verveling was ook geen sprake. Tussen de vieringen, de maaltijden en de koffie- en theemomentjes heb ik met mijn moeder door Megen en langs de Maas gewandeld, en op zaterdagavond nodigden de andere gasten ons uit om een wijntje te drinken. Toen ik op zaterdagmiddag rondstruinde in de bibliotheek, nam ik een boekje over Clara van Assisi mee om op mijn kamer te lezen. M'n eigen boeken heb ik niet opengeklapt en ook heb ik geen enkele podcast geluisterd. > Susan Scherpenisse

Kapel van de Clarissen in Megen

ZORG EN GESCHIEDENIS

Op 1 maart jl. kwam Adri de Bruin de staf versterken als medewerkster huishoudelijke dienst. Kort na haar komst werden de coronamaatregelen van kracht, maar inmiddels heeft ze bijna iedereen die in het klooster werkt en/of woont leren kennen. Hoe vond ze haar kennismaking met kloosterleven?

Het is niet de eerste keer dat ik in een klooster werkzaam ben. Ik heb ooit als verpleegkundige in het Berchmanianum gewerkt in Nijmegen, tijdens mijn stageperiode. De indrukken, de sfeer, de gebruiken die er waren, ik ben ze nooit vergeten.

Je geeft al aan dat je in de zorg werkte, wat was je taak? Ik heb eerst de verpleging gedaan. Gaandeweg kwam ik erachter dat ik het contact met de mensen heel bijzonder vond, maar niet door de verpleegkundige handelingen. Toen ben ik omgeschoold naar activiteitenbegeleiding. Daar heb je hele andere contacten; je vraagt mensen hoe het gaat en waar iemand tegenaan loopt. Vervolgens bedenken hoe iemand geholpen kan worden, dat was mijn interesse. Ik heb met name gewerkt met verstandelijk gehandicapten; hele verschillende, maar steeds hele pure mensen. Dat was mooi om te doen.

Waarom dan de overstap naar het Erfgoedcentrum? Uiteindelijk heb ik 25 jaar gewerkt bij wat eerst de Groesbeekse Tehuizen heette en later Pluryn; ik heb alles kunnen proberen wat ik wilde. Na 25 jaar ging ik bedenken of ik dit wilde blijven doen of nog een overstap wilde maken. Toen zag ik dit, dacht 'waarom zou ik niet kijken wat het inhoudt?' en schreef een sollicitatie.

En wat houdt het in?

De afgelopen weken hebben we vooral de depots schoongemaakt; er waren immers geen bezoekersactiviteiten. Het is heel anders dan ik gewend was, maar niet minder divers. In de depots gaan de boeken en voorwerpen door je handen; die hebben allemaal een geschiedenis en ik houd van geschiedenis. Het woord 'schoonmaken' valt eigenlijk een beetje weg, omdat je met z'n allen aan hetzelfde werkt, iedereen op zijn manier. Die sfeer is heel bepalend en maakt het bijzonder om hier te werken; of je nu schoonmaker bent, of directeur, of met de archieven bezig bent, je voelt dat je hetzelfde doel hebt.

Adri de Bruin helpt in de tuin

Hoe zou je dat gezamenlijke doel noemen?

De naam zegt het al: Erfgoedcentrum. De bedoeling is om dit erfgoed te behouden. Je wilt je bewust worden van de geschiedenis en uitdragen hoe het vroeger was. Dit stukje van de cultuur, je merkt wel dat het wegsliuip, maar het mag niet vergeten worden. Ik werk hier nu nog maar een paar maanden, maar elke keer als ik iemand tegen kom en ik vraag 'wat doet u hier?' - de een is met foto's bezig, de ander met een archief - dan zie ik mensen opleven. Ze krijgen glimmende ogen, ze zijn trots op wat ze doen. En dat voel ik hier ook; als ik aan anderen vertel dat ik hier werk, ben ik daar enthousiast over. En dan worden anderen ook weer nieuwsgierig.

EEN NIEUWE ARCHIVARIS

Op 1 mei jl. ben ik begonnen als archivaris en studiezaalmedewerker bij het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven. Nu ik ruim een maand mijn eerste ervaringen opdeed, kreeg ik de gelegenheid deze met u te delen en mijzelf aan u voor te stellen.

Geboren te Breda en opgegroeid in Etten-Leur was ik van jongs af aan gefascineerd door de rijke historie van West-Brabant. Mijn besluit om geschiedenis te gaan studeren was dan ook snel gemaakt. Deze beslissing bracht me in Nijmegen, waar mijn studie aan de Radboud Universiteit zich vooral toespitste op de omgang met geschiedenis, in het verleden en het heden.

Dit stond ook centraal in mijn voorgaande baan als historicus bij ECG BV in Wijchen, een bedrijf dat explosieven opspoorde die tijdens en na de Tweede

Guus van Gorp

Wereldoorlog in de Nederlandse bodem zijn achtergebleven. De gedumpte en niet ontplofte bommen en granaten uit die tijd vormen vandaag de dag nog steeds een risicovolle erfenis. In een team van academisch geschoolde historici voerde ik onderzoek uit om te achterhalen wat zich tussen 1940 en 1945 had afgespeeld op locaties waar nieuwe ontwikkelingen stonden gepland.

Van de opsporing van explosieven naar kloosterarchieven klinkt als een opmerkelijke overstap, maar mijn functies staan dicht bij elkaar dan op het eerste gezicht lijkt. Bijna negen jaar heb ik me met veel interesse in boeken, archieven, documentatie- en luchtfotocollecties ondergedompeld om de boeiende oorlogsgebeurtenissen te achterhalen die zich op lokaal niveau afspeelden. Dit bracht me bij heemkundekringen, erfgoedcentra en archieven door heel Nederland, maar ook in internationale archieven in Londen, Ottawa, Freiburg en Washington. Tevens heb ik menigmaal gebruik mogen maken van verslagen en dagboeken van religieuzen. Het bewustzijn van het belang van geschiedschrijving bij religieuzen heeft historici een rijke bron gegeven om uit te putten. Mijn passie voor en ervaring met het archiefwezen mag ik nu aan de andere kant van het spectrum bij het Erfgoedcentrum voortzetten; niet meer als raadpleger maar als beheerder.

De afgelopen weken waren een aparte tijd en gingen voor velen met een zwarte rand gepaard. De coronamaatregelen zorgden ook bij het Erfgoedcentrum voor een aangepaste situatie, waardoor ik in de eerste weken maar mondjesmaat kennis kon maken met mijn nieuwe collega's en de vele vrijwilligers. Ik ervaar het als een bijzonder sociaal team met een goede ondernemingszin, waarbij de zorg en het belang van het ondergebrachte erfgoed van de kloosters voorop staat. Ook het enthousiasme waarmee het grote aantal vrijwilligers zich voor de archieven en het kloostercomplex inzet, is mooi om te ervaren. Dat diverse werknemers na hun pensioen als vrijwilliger bij het centrum

zijn gebleven, is voor mij veelzeggend. In de afgelopen weken heb ik reeds met het rijke en diverse archiefmateriaal van enkele orden en congregaties kennis mogen maken. De wetenschap dat dit nog maar een fractie betreft van alles wat de collectie te bieden heeft, maakt mij verheugd en trots dat ik hiervoor zorg mag dragen. > *Guus van Gorp*

KWARTAALJOURNAAL

Als gevolg van de coronamaatregelen werden vanaf medio maart tot juni alle bezoekersactiviteiten en bijna alle bijeenkomsten geannuleerd. Veel werkzaamheden ter plekke konden doorgaan en vatten we voor u samen.

- ▶ De komst van nieuwe medewerkers en het stilvallen van publieksactiviteiten leidden de afgelopen maanden tot interne verhuizingen, opruimacties en concentratie op het collectiebeheer. Veel stoffige stapels zijn verdwenen.
- ▶ Op 24 januari bezocht Jeroen Padmos van het Nationaal Archief het Erfgoedcentrum voor informatie over AVG en archiefonderzoek.
- ▶ Voordat Nederland stilstond, ontvingen we afvaardigingen van de Franciscanessen van Heythuysen, Franciscanessen van Aerdenhout, Fraters Maristen, Ongeschoeide Karmelietessen en Benedictinessen van het H. Sacrament voor overleg over het archief.
- ▶ De volledige renovatie van de oost- en zuidvleugel van het klooster is gestaag voortgezet. De oplevering van 12 appartementen wordt verwacht in de nazomer. In juni is aan het bestemmingsplan voor

Bestuurslid/bouwadviseur Jos van Niftrik
en uitvoerder Gerby Verhoeven

De boven- en onderkant van de tuin

het klooster formeel een woonbestemming toegevoegd. Er zijn nog enkele appartementen beschikbaar voor belangstellenden; op www.kloostersintagatha.nl vindt u een profielschets voor toekomstige bewoners en het emailadres voor aanmelding.

- ▶ In 2018 startte een herinrichting van de klooster-tuin. In maart en april jl. zijn de tuindelen rond bezoekerscentrum en parkeerplaats opnieuw ingepoot en ingezaaid. Een wandeling in de klooster-tuin was de afgelopen tijd voor velen een welkome afwisseling op het thuiszitten.

Een 'coronaproof' jubileumkadootje voor Thea Wijnen

- ▶ In maart ontvingen we het bericht van overlijden van oud-bestuurslid Nic van Nuland, net als Cor Rademaker een zeer betrokken 'werker van het eerste uur'. Dat geldt ook voor vrijwilliger Hans Groen, van wie we helaas in april afscheid moesten nemen.
- ▶ De voorbereidingen voor het jubileumjaar 2021, waarin het klooster 650 jaar bestaat, zijn voortgezet in overleg met medejubilarissen in Noord-Brabant, KNR, provincie en culturele instellingen in de gemeente Cuijk. Inmiddels werd een fotowedstrijd uitgeschreven voor de kloostertuin, zie voor meer informatie: www.kloostersintagatha.nl.
- ▶ Op 1 april vierden we geheel 'coronaproof' het 12,5-jarig dienstverband van collega Thea Wijnen.
- ▶ Op 3 juni hebben tentoonstelling en bezoekerscentrum hun deuren heropend, na aanpassingen conform de coronamaatregelen. Ook het studiezaalbezoek is hervat. We zijn blij dat we bezoekers weer van harte welkom kunnen heten, al dan niet met het nieuwe kloosterbier **1371**. Een officiële presentatie is nu helaas niet mogelijk, maar proeven wel, zoals tijdens dit werkbezoek van CdK. W. van de Donk.

Colofon

Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 2210-5719

Redactie: M. Arendsen, G. Heusschen, S. Scherpenisse

Adres: Kroniek Sint Agatha
Kloosterlaan 24, 5435 XD St. Agatha
Tel. 0485 - 31 10 07

E-mail: info@erfgoedkloosterleven.nl

Website: www.erfgoedkloosterleven.nl
www.kloostersintagatha.nl

Vormgeving: Vormweijjs, Nijmegen

Goedgekeurd!